

Τα ποιήματα της ορθογραφίας: εκπαιδευτικό υλικό για αλλόγλωσσα παιδιά

Πολύζος Νικόλαος, Εκπαιδευτικός Π.Ε.

Εισαγωγή

Στη σύγχρονη εκπαιδευτική διαδικασία η παρουσία αλλόγλωσσων παιδιών και η συνύπαρξή τους με τους Έλληνες μαθητές μέσα στις σχολικές αίθουσες είναι γεγονός αναμφισβήτητο, αφού από τη δεκαετία του '80 και έπειτα παρατηρείται στη χώρα μας μια διαρκής εισροή ατόμων από άλλες χώρες, με πολύ διαφορετικά χαρακτηριστικά μεταξύ τους, που δημιουργούν μια πραγματικότητα πολυγλωσσίας - πολυπολιτισμικότητας.[1]

Η συνύπαρξη παιδιών διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων οφείλει να μην είναι τυπική, αλλά να ευνοεί τη διαπολιτισμική ανταλλαγή και την αποδοχή της ετερότητας μέσα από συγκεκριμένες δράσεις, για την επίτευξη των οποίων είναι απαραίτητη η ανάπτυξη της γλωσσικής επικοινωνίας[2].

Οι κυριότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την ικανότητα της γλωσσικής επικοινωνίας των αλλόγλωσσων παιδιών, είναι μεταξύ άλλων, οι ακόλουθοι: το πολιτισμικό υπόβαθρο της χώρας προέλευσης, το στάδιο ανάπτυξης και κοινωνικοποίησης του παιδιού, η ηλικία προσέλευσης του παιδιού στη χώρα υποδοχής, η συχνότητα χρήσης της δεύτερης, και στην περίπτωση μας της ελληνικής γλώσσας, τόσο προφορικά, όσο και γραπτά, στην οικογένεια, στο σχολείο, στις παρέες και αλλού.[3]

Τα αλλόγλωσσα παιδιά με τη χρήση της ελληνικής γλώσσας στην καθημερινή τους ζωή, αποκτούν τις δικές τους εμπειρίες· το σχολείο οφείλει να βοηθήσει τα παιδιά αυτά, συνεργαζόμενα και με τους Έλληνες συμμαθητές τους, να διευρύνουν τις εμπειρίες τους, οι οποίες θα τα οδηγήσουν στη βελτίωση της γλωσσικής τους ικανότητας, σεβόμενο ταυτόχρονα τις γλωσσικές συνήθειες που φέρνουν μαζί τους.[4]

Η συμμετοχή των παιδιών σε δραστηριότητες, όπως η δημιουργία σύντομων διαλόγων, η υποβολή ερωτήσεων για την απόκτηση συγκεκριμένων πληροφοριών, η διήγηση περιστατικών, η μίμηση ρόλων κ.ά, δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να ασκηθούν στην παραγωγή λόγου και να γίνουν επαρκείς ομιλητές της γλώσσας μας.[5]

Εκτός όμως από την ομιλία, η γλώσσα αποτελείται από τρεις άλλες παραμέτρους: την ακρόαση, την ανάγνωση και τη γραπτή έκφραση. Αν και ανάμεσα στις παραμέτρους αυτές υπάρχει μια στενή αλληλεπίδραση, στην παρούσα εισήγηση θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε όψεις του γραπτού λόγου και των λαθών που γίνονται σε αυτόν, από τους μαθητές και ιδιαίτερα τους αλλόγλωσσους.

Όπως έχει παρουσιασθεί σε άλλες μελέτες, οι σημαντικότεροι λόγοι για τους οποίους τα παιδιά κάνουν λάθη στο γραπτό λόγο είναι οι ακόλουθοι: η άγνοια των κανόνων, η ανεπαρκής εξάσκηση και η «φτωχή» ικανότητα παρατήρησης και ελέγχου των γραπτών, η ελλιπής γνώση και χρήση της γλώσσας.[6]

Το ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον που έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης /ξένης γλώσσας, καθώς και η πολυετής διδακτική εμπειρία μας σε σχολεία της Αθήνας με υψηλό ποσοστό αλλόγλωσσων παιδιών, μας ώθησαν στη δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού «Τα ποιήματα της ορθογραφίας». Το υλικό αυτό αποτελείται από 20 φύλλα εργασίας, και όπως δηλώνεται και στον τίτλο του, έχει ως στόχο τη σωστή εκμάθηση της ορθογραφίας και ιδιαίτερα της καταληκτικής, από αλλόγλωσσα παιδιά που έχουν κατακτήσει το μηχανισμό ανάγνωσης και γραφής της ελληνικής γλώσσας και διαθέτουν επίσης βασικές γνώσεις της ελληνικής γραμματικής (π.χ. να ξεχωρίζουν τα ουσιαστικά και τα γένη τους, να διακρίνουν τα ρήματα κ.λ.π.).

Από το υλικό αυτό, για την εφαρμογή του οποίου προτείνονται σύγχρονες μορφές διδασκαλίας, όπως η επικοινωνιακή προσέγγιση της γλώσσας, η βιωματική συμμετοχή των παιδιών, η διαθεματική - διεπιστημονική προσέγγιση, παρουσιάζουμε 3 φύλλα εργασίας.

Το εκπαιδευτικό υλικό: ενδεικτική παρουσίαση

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: 1 (για τον εκπαιδευτικό)

Δίπλα από το σχολείο

Διδακτικοί στόχοι

- Ουδέτερα σε -είο (που δείχνουν τόπο).
- Γνωριμία με τη συνοικία (καταστήματα, επαγγέλματα).
- Άσκηση παρατηρητικότητας: επιγραφές στην ελληνική και σε άλλες γλώσσες.
- Καλλιτεχνικές επιγραφές.

Ενδεικτικές δραστηριότητες

- Κάνουμε ένα μικρό περίπατο με τα παιδιά στους δρόμους κοντά στο σχολείο. Παρατηρούμε και καταγράφουμε τα καταστήματα που υπάρχουν. Συζητάμε τι μας προσφέρουν.
- Παρατηρούμε τις επιγραφές των καταστημάτων. Πόσες από αυτές είναι στα ελληνικά και πόσες σε άλλες γλώσσες. Ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν για ποιο λόγο νομίζουν ότι συμβαίνει αυτό. Υπάρχουν επιγραφές στη δική τους γλώσσα;
- Φωτογραφίζουμε επιγραφές που μας έκαναν εντύπωση. Μαζεύουμε σχετικές φωτογραφίες και από περιοδικά.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: 1 (για το μαθητή)

Δίπλα από το σχολείο

Δίπλα από το σχολείο

είναι ένα ιατρείο

δίπλα απ' το ιατρείο

είναι ένα καφενείο

δίπλα απ' το καφενείο

βρίσκεται ένα ωδείο

δίπλα από το ωδείο

είναι ένα μικρό μουσείο

δίπλα από το μουσείο

είναι το βιβλιοπωλείο

δίπλα απ' το βιβλιοπωλείο

είναι ένα σωματείο

δίπλα απ' το σωματείο

είναι το κρεοπωλείο

δίπλα απ' το κρεοπωλείο

είναι το ανθοπωλείο

δίπλα απ' το ανθοπωλείο

να το ζαχαροπλαστείο.

- Ποιοι, από τους παραπάνω χώρους, βρίσκονται κοντά στο δικό σου σχολείο;
- Βρες τα ουδέτερα ουσιαστικά του ποιήματος και εξήγησε προφορικά τι σημαίνουν (π.χ. ωδείο, ένας χώρος που μαθαίνεις μουσική). Παρατήρησε την κατάληξη αυτών των λέξεων. Πως γράφεται;
- Διάλεξε καταστήματα και φτιάξε με τα παιδιά της ομάδας σου επιγραφές.
- Τι επιγραφή θα έφτιαχνες για το σχολείο σου;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2: (για τον εκπαιδευτικό)

Το ποτάμι

Διδακτικοί στόχοι

- Τα ρήματα σε -ίζω και οι εξαιρέσεις τους.
- Ασκήσεις αυτοδιόρθωσης - χρήση λεξικού.
- Κύρια ονόματα - αλφαβητική σειρά των λέξεων.
- Δραστηριότητες στο χάρτη.
- Κατασκευή ραβδογράμματος.
- Ευαισθητοποίηση σε περιβαλλοντικά προβλήματα.

Ενδεικτικές δραστηριότητες

- Ζητάμε από τα παιδιά να συγκεντρώσουν φωτογραφικό υλικό με ποτάμια της Ελλάδας και άλλων χωρών.
- Βρίσκουμε στο χάρτη της Ελλάδας ποτάμια· δείχνουμε την πορεία που ακολουθούν (από πού πηγάζουν, πού χύνονται).
- Γράφουμε τα ποτάμια που βρήκαμε σε αλφαβητική σειρά· παρατηρούμε το αρχικό γράμμα. Ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν ποιες λέξεις έχουν κεφαλαίο το πρώτο τους γράμμα (π.χ. το όνομά τους). Μιλάμε για τα κύρια ονόματα.
- Με αφορμή την τελευταία στροφή του ποιήματος συζητάμε για τη ρύπανση των νερών. Συγκεντρώνουμε σχετικό υλικό από εφημερίδες, περιοδικά κ.λ.π.
- Ηχητική ακρόαση: Ακούμε το τραγούδι «Κύλα γιαουρτοπόταμε», από το δίσκο «Εδώ Λιλιπούπολη», (μουσική: Ν. Κηπουργός, στίχοι: Μ. Κριεζή).

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: 2 (για το μαθητή)

Το ποτάμι

Χώρες και χωριά γνωρίζω
τα χωράφια σας ποτίζω
από την πηγή αναβλύζω
στο πολύ το κρύο πηζώ.

Στα βουνά στριφογυρίζω
και τις βρύσες σας γεμίζω
τη δροσιά μου σας δανείζω
άκου με πώς κελαρύζω.

Τα καλά μου σας αθροίζω
και σε σας πάντα ελπίζω
να μπορώ να συνεχίζω
όλα αυτά να τα χαρίζω.

Με σκουπίδια όταν γεμίζω
το στομάχι μου το πρήζω
πίσω όμως δε γυρίζω
και στ' αλήθεια, ναι, δακρύζω.

- Φτιάξε 5 στήλες (-ίζω, -ύζω, -ήζω, -είζω, -οίζω) και γράψε τα ρήματα του ποιήματος. Σε ποια στήλη υπάρχουν τα περισσότερα; Για ποιο λόγο νομίζεις ότι συμβαίνει αυτό;
- Δείξε σε ραβδόγραμμα τα στοιχεία της προηγούμενης άσκησης.
- Γράψε προτάσεις που να έχουν ρήματα σε -ίζω. Γράφονται με γιώτα ή ανήκουν στις εξαιρέσεις; Συμβουλέψου το λεξικό σου.
- Ζωγράφισε κάτι σχετικό με το ποίημα.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: 3 (για τον εκπαιδευτικό)

Στο σταθμό του τρένου

Διδακτικοί στόχοι

- Πληθυντικός αριθμός του αρσενικού γένους ουσιαστικών, επιθέτων, μετοχών.
- Μέσα μεταφοράς, συγκοινωνίες της περιοχής.
- Ευαισθητοποίηση σε θέματα κυκλοφοριακής αγωγής.

Ενδεικτικές δραστηριότητες

- Ζητάμε από τα παιδιά να συγκεντρώσουν φωτογραφικό υλικό από διάφορα μέσα μεταφοράς. Συζητάμε με ποια από αυτά έχουν ταξιδέψει προφορικά ή γραπτά περιγράφουν τις εμπειρίες τους.
- Στο χάρτη της ευρύτερης περιοχής βρίσκουμε διάφορα σημεία που υποτίθεται πως θέλουμε να πάμε. Τι μέσα θα χρησιμοποιήσουμε; (πεζοί, αυτοκίνητο, μέσα μεταφοράς και ποια;).
- Συζητάμε με τα παιδιά έννοιες όπως: εισιτήριο, κάρτα απεριορίστων διαδρομών, λεωφορειόδρομος, διάβαση πεζών, ποδηλατοδρόμιο κ.ά.
- Μαζεύουμε εισιτήρια και φτιάχνουμε ένα κολλάζ με θέμα: «Ταξίδια».
- Ηχητική ακρόαση: Ακούμε το τραγούδι «Στο σταθμό του μετρό», από το δίσκο «Τα χρωματιστά τραγούδια» (μουσική - στίχοι - ερμηνεία: Μαρίζα Κωχ.)

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: 3 (για το μαθητή)

Στο σταθμό του τρένου

Άνθρωποι χαρούμενοι
άνθρωποι λυπημένοι
άνθρωποι βιαστικοί
και αργοπορημένοι.

Άνθρωποι ψηλοί, κοντοί,
νέοι ή συνταξιούχοι
μηχανικοί και οδηγοί
φαντάροι εξοδούχοι.

Άνθρωποι ευγενικοί
άνθρωποι νυσταγμένοι
άνθρωποι ξεκούραστοι
και όμορφα ντυμένοι.

- Ποιοι άλλοι άνθρωποι φαντάζεσαι να είναι στο σταθμό του τρένου; Δώσε επίθετα ή μετοχές που τους περιγράφουν. Αντάλλαξε τις ιδέες σου με τα άλλα παιδιά.
- Βρίσκεσαι στο σταθμό του τρένου. Παρουσίασε με παντομίμα ποιος είσαι. Τα μέλη των άλλων ομάδων προσπαθούν να σε βρουν.
- Βρες τα ουσιαστικά, επίθετα και μετοχές του ποιήματος. Σε ποιο γένος και αριθμό βρίσκονται; Κοίτα την κατάληξή τους. Σε τι συμπέρασμα καταλήγεις;

Αξιολόγηση του υλικού - τελικές επισημάνσεις

Αν και για λόγους τεχνικούς δεν μπορέσαμε να συγκρίνουμε τα αποτελέσματα του εκπαιδευτικού υλικού στην πειραματική ομάδα που εφαρμόστηκε, με κάποια άλλη ομάδα ελέγχου, εντούτοις οι κλείδες παρατήρησης που χρησιμοποιήθηκαν έδειξαν πως τα αλλόγλωσσα παιδιά βελτίωσαν την

ικανότητά τους στη γραπτή απόδοση, συμμετείχαν ενεργητικότερα στις δραστηριότητες της σχολικής τάξης και ανέπτυξαν επικοινωνιακές τεχνικές σε θέματα της καθημερινής τους ζωής.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1]. Ντίνας, Κ., Βαμβακίδου, Ι., Κυρίδης, Α. (2002). «Διαπολιτισμική προσχολική γλωσσική εκπαίδευση: μια πρόταση για την ελληνική πραγματικότητα». Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα, τ. 2, σσ. 11 - 29.

2. Κατσιμάνης, Κ. (1995). «Ο αγώνας του σχολείου κατά της ξενοφοβίας και της μισαλλοδοξίας». Τα εκπαιδευτικά, τ. 39-40, σσ. 15 - 19.

3. Γεωργογιάννης, Π. (2002). «Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε τάξεις υποδοχής». Στο: Τρέσσου, Ε., Μητακίδου, Σ. Η διδασκαλία της Γλώσσας και των Μαθηματικών. Εκπαίδευση Γλωσσικών Μειονοτήτων. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, σ. 503.

4. Μήτσης, Ν. (1995). «Το φαινόμενο της διγλωσσίας από γλωσσολογική άποψη. Εννοιολογικές διευκρινήσεις και προτάσεις για διδακτική αξιοποίησή του». Τα εκπαιδευτικά, τ. 37 - 38, σσ. 26 - 34. Γιαγκουνίδης, Π. (2002). «Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σαν ξένη ή σαν δεύτερη γλώσσα για τους αλλόφωνους / παλιννοστούντες μαθητές: Μια συγκριτική προσέγγιση». Στο: Τρέσσου, Ε., Μητακίδου, Σ. (επιμ.) Η διδασκαλία της Γλώσσας και των Μαθηματικών, Εκπαίδευση Γλωσσικών Μειονοτήτων. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, σ. 513.

5. Μήτσης, Ν. (2002). «Η δεξιότητα της ομιλίας υπό το πρίσμα της επικοινωνιακής προσέγγισης της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας». Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα, τ. 2, σσ. 4 - 10.

6. Αθανασίου, Λ. (2001). «Τα λάθη των μαθητών στη γραπτή έκφραση και ο ρόλος τους στη διαδικασία της μάθησης». Νέα Παιδεία, τ. 97, σσ. 109 - 128.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασίου, Λ. (2001). Τα λάθη των μαθητών στη γραπτή έκφραση και ο ρόλος τους στη διαδικασία της διδασκαλίας της μάθησης. Νέα Παιδεία, τ. 97.
- Γεωργογιάννης, Π. (2002). Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε τάξεις υποδοχής. Στο: Τρέσσου, Ε., Μητακίδου, Σ. (επιμ.) Η διδασκαλία της Γλώσσας και των Μαθηματικών. Εκπαίδευση Γλωσσικών Μειονοτήτων. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Γιαγκουνίδης, Π. (2002). Η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σαν ξένη ή σαν δεύτερη γλώσσα για τους αλλόφωνους / παλιννοστούντες μαθητές: Μια συγκριτική προσέγγιση. Στο: Τρέσσου, Ε. Μητακίδου, Σ. (επιμ.). Η διδασκαλία της Γλώσσας και των Μαθηματικών. Εκπαίδευση Γλωσσικών Μειονοτήτων. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Μήτσης, Ν. (1995). Το φαινόμενο της διγλωσσίας από γλωσσολογική άποψη. Εννοιολογικές διευκρινίσεις και προτάσεις για διδακτική αξιοποίησή του. Τα εκπαιδευτικά. τ. 37 - 38.
- Μήτσης, Ν. (2002). Η δεξιότητα της ομιλίας υπό το πρίσμα της επικοινωνιακής προσέγγισης της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση - Ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα, τ. 2.
- Ντίνας, Κ., Βαμβακίδου, Ι., Κυρίδης, Α. (2002). Διαπολιτισμική προσχολική γλωσσική εκπαίδευση: μια πρόταση για την ελληνική πραγματικότητα. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Ελληνικά ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα, τ. 2.